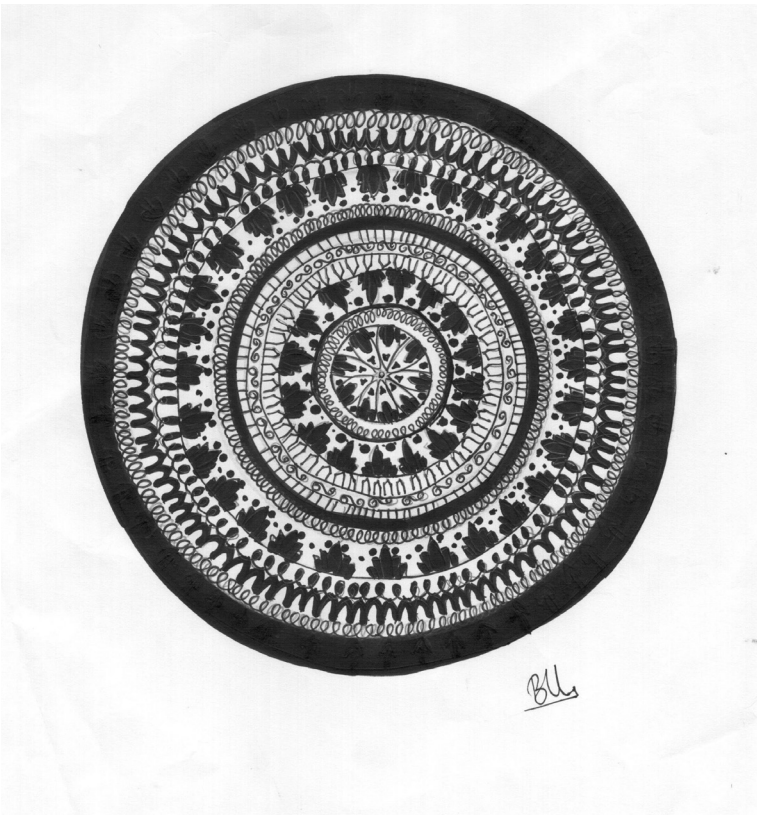

ТЕМА V

ТЕЗА АНТИТЕЗА СИНТЕЗА

Валентина Ивановић, Центар
Гимназија Цетиње
Ментор: проф. Лада Перовић

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

НЕГДЕ СЕ МОРАМО ЗАУСТАВИТИ

*Прича победник је 9. Конкурса за крајњу причу
„Вукашин Цонић” који расписује
Лесковачки културни центар*

Аристотел из Стагире је био опседнут пореклом философије. Питао се – ко је први философ – тај који је пре свих пронашао било коју науку и тако с правом изазвао дивљење људи, али не само због практичне користи коју би он сам, а и други имали, од тог његовог проналаска, већ због саме његове мудрости. Па и није сврха философије, мислио је Аристотел, у томе да нам доноси неку практичну корист, већ да оплемењује и уздиже душу онога ко се философијом бави.

Трагајући за почецима философије, падала су му на памет разна имена, која је записивао испред себе. Неко од седам хеленских мудраца? Можда Клеобул из Линда за кога се причало да је снагом и лепотом Хераклов потомак, а да не заостаје ни у мудрости, коју је упознао у Египту, задевао у загонетке и писао у хексаметрима? Посебно је Аристотелу био драг због гноме – мера је најбоља. Или је то можда скромни Бијант из Пријене који није хтео да прими онај златни треножац – кога су заједно са осталим уловом извукли из мора рибари, па га наменили најмудријем – јер само богови могу бити мудри? Изванредан беседник и бранилац многих на суду, али снагу убеђивања користио је само у добре сврхе, учећи и друге да побеђују говором, а не силом. Иако је веровао да је већина људи лоша, ипак је саветовао да ваља гајити наду и васпитавати душу и разум. А шта је са Талесом из Милета? Зар он није први међу Хеленима заслужио назив мудрац, предвидевши помрачење Сунца? Еј, он се и у божанске ствари разуме! У реду, размишљао је Стагиранин, ако баш и није бог Хелиос сваког дана прелазио ватреним кочијама преко неба од истока ка западу (јер је већ и Анаксагора из Клазомене упозорио да је Сунце само усијани камен и да није веће од Пелопонеза) ипак

је стари Милећанин познавао законе космоса, у чијем центру се налази, сматрао је Аристотел, непокретни покретач – Бог – па су и космички закони у ствари божански. Неодлучан, философ тешко уздахну и настави у себи. Да није први философ неко још старији? Космогонијски песници? Епименид? Онај што је као дечак, чувајући овце по врлетима Крита, заспао у некој пећини и провео у сну педесет и осам година. За то време је постао миљеник богова добивши поетску, пророчку и исцелитељску моћ. Или неко још древнији? Хомер? Митски Орфеј? Из све даље и даље прошлости израњала су имена једно за другим, али Аристотел ни за које није био сигуран да је баш то тај зачетник философије и науке.

Смркнут, он прекиде за тренутак своје мисли, удишући жудно влажни ваздух месеца антестериона[ἀνθεστηριων – крај зиме и почетак пролећа]. Одшкринута врата су га мамила да изађе из куће, али како је устајао рано и већ осећао умор, само се протегну и зевну уживајући у мирисима зеленила и шаренила анемона, асфodela, љубичица и другог цвећа, које се и у ово доба године већ ширило атичким брежуљцима. Капци су му се склапали и он узе у руку своју бронзану куглу испод које је стајала метална посуда; кад би му кугла исклизнула из руке и пала у посуду, тај звук би га пробудио. Желео је да настави са радом, јер ми смо само оно што непрекидно радимо и због тога је контрола нашег деловања – контрола нашег карактера. Стагираин се сећао Хераклитових речи да је наш карактер у ствари наша судбина, наш дајмонион[δαίμωνιον – полубожанство, и добро и лоше, свако на рођењу добија једног, па какав се коме заломил], добар или лош. Зато је контрола карактера заправо способност да управљамо сопственим животом. А философ је имао велику жељу да управља сваким тренутком свога живота. На то су биле усмерене све његове навике и педантерија, чак и његова умереност по којој је био познат, а пре свега логика. Због тога је потиснуо сваку брзоплетост у доношењу одлука и исхитреност у закључивању. Сумњичав према интуицији, трудио се да му сваки закључак нужно следи из темељно проверених и несумњивих премиса. Та методичност га је чинило срећним, а срећа је свакако циљ нашег живота, без обзира како је схватимо. Аристотел је срећу налазио у раду са омладином. Од како је основао овде у Атини своју школу, Ликеј, дани су му пролазили рутински. Пре подне – езотеричка предавања – за ученике вољне да, изван свакодневне вреве, посвете живот философским и научним истраживањима. После подне, у шетњи – егзотерички разговори – о не баш предубоким питањима, у којима се учитељ опуштао, лепо обучен као увек (зар лепота није боља од сваке друге препоруке). Философ је у својој школи био срећан, јер образовање је украс у срећи и уточиште у несрећи. Е сад, некада је оно и

велика мука, зато што су за образовање, уз природну надареност, потребни мукотрпни рад и непрестано вежбање. Али, ако корени образовања јесу горки, плодови су му зато слатки. Па, иако је имао прилику да се увери да захвалност најбрже стари, ипак су му задовољство пружали ученици постајући најумнији људи Хелладе. Као и његов учитељ Платон и он је знао да су образовање и васпитање темељ добре државе. Зато васпитачи заслужују више поштовања од родитеља, јер ови деци поклањају само живот, а учитељи – леп живот.

С тим мислима опет задрема. Утом кугла звекну у посуду и он се трже. Рукама пређе преко увек лепо ошишане косе и протегну се на свом богато тапацираном и декорисаном клисмосу. [Дрвена столица са елегантно искривљеним наслоном и нога-рима и седиштем од испреплетених конопаца.] Данас неће ићи у Ликеј. Прошетаће са својим посинком Никанором, јер је јуче започело слављење малих Елеусинских мистерија, приношењем жртви Деметри и Персефони, а за који сат се у атинском предграђу Агри, на потоку Илису, врши ритуално купање оних који ће у мистерије бити увођени. Кроз полусан, до ушију поче да му допире глас његове друге жене, Харпилиде. Иако се често сећао прве, Питијаде, ова друга му је била нарочито драга јер је била из Стагире као и он. А философ је волео своје родно место. Поносио се тиме што је наговорио свог ученика, Александра Великог, да му обнови родну Стагиру, коју је Александров отац, Филип, претходно разорио. На Атину се никада није навикао. Иако је од своје седамнаесте године живео у њој, осећао се као странац. Ти Атињани, пронашли су пшеницу и законе, али пшеницу користе, а законе никако! А он, човек од философије (а у томе и јесте корист од философије) радио је без принуде оно на шта друге тера страх од закона. Ах, други... Имао је овде доста пријатеља, али ко има много пријатеља, нема правог пријатеља. Таквих више није имао. Надао се бар једном у овим годинама, јер пријатељи су једна душа у два тела. Али, нада је само сан будног човека, што он тренутно није био у потпуности. У таквом магновењу опет поче да размишља о пореклу философије. Ко је први философ: Орфеј, Хомер, Питак, Бијант, Талес, Питагора, Епименид, Солон, ...?

Из дремежа га поново прену Харпилида. Приближавао се рођендан њиховог сина Никомаха и списак званица се ширио. Изнервирана, жена повика: „Па, негде се морамо зауставити“, исцепа списак гостију и половину заврљачи у ђубре. И у том моменту философу сину – негде се морамо зауставити! Онако бунован, заборави на методичност, на логику и нужно следовање закључака из проверених и несумњивих премиса, дохвати писаљку,

ОГЛЕДАЛО

не гледајући забоду је у списак испред себе и прочита насумице прободено и изабрано име првог филозофа – Талес из Милета. Аристотелу се уз осмех оте велики уздах олакшања. Заједно са њим одахнуше и душе свих будућих историчара философије.

мр Драгослав Ђуровић
професор филозофије
Гимназија Врњачка Бања

MISLIM, DAKLE, POSTOJIM

Cogito, ergo sum - skoro svako ko je čuo za Dekarta zna za ovu krilaticu. Ona se i tada kada je nastala, a i danas ne može posmatrati van istorijskog konteksta. Tada vreme sholastike i renesanse, a danas vreme tranzicije, video-nadzora, virtuelne budućnosti...

Smatra se da je predmet sholastike uglavnom bio usmeren na problem Boga u okviru hrišćanstva. Sa jednog predavanja akademika Vladete Jerotića, urezala mi se misao koja se može povezati sa problemom koji je čoveku uvek aktuelan, a to je da "bez nevolje nema bogomolje". Kao i tada, i danas je čovek uveliko u nevolji, i svakome je svoja najveća. Iz toga sledi da je potreba za teologijom i pitanjima kojima se ona bavi uvek, i za svako vreme aktuelna. Ona je svoje mesto pronašla čak i u ustanovama koje su uglavnom usmerene ka istraživanju i naučnim principima. Da li će, kao i u doba Dekarta, sa nastupanjem neke nove „tehnološke renesanse“ doći do preokreta u pogledu interesovanja, tako da će se umesto teoloških i tehnoloških pitanja postavljati i antropološka pitanja, pitanja moralnosti? Daleko od toga da nam teologija nije potrebna, kako Ivan Karamazov kaže u romanu „Braća Karamazov“ F. Dostojevskog: „Ako Boga nema, sve je dozvoljeno!“ E, upravo se to pitanje iznova postavlja. Da li u današnje vreme biološkog inženjeringa, kvantnih računara i drugih tehnoloških dostignuća postavljamo pitanje ili cilj ka „savršenom biću“? Misaono-inelektualni napor koji res cogitans u to ulaže zaboravlja ono esecijalno „postojim“. Iako su ta dostignuća ljudska tvorevina koja nas uvode u novi, drugačiji svet od onog u kome smo se rodili, svet promena i progressa, po pravilu, kako Hegel navodi, ne moraju obavezno da znače i napredak. Da li se taj napredak ogleda u promeni i činjenici da ćemo ovaj svet i društvenu zajednicu već sutra uveliko zameniti virtuelnom? To je svet koji polako osvaja sve segmente naših života, bez mogućnosti da promislimo na sve činjenice tih inovacija i promenu koju one donose, a vreme za čoveka postaje relativno u svojoj punoći. Postavlja se pitanje šta radi res cogitans, zbog čega nemamo odgovor na neka iskustvena pitanja tipa: ko učestvuje u stvaranju ovog, ovakvog sveta, i na koji način; ko se tu pita, i gde je u svemu tome kritičko mišljenje koje je kao takvo svojstveno filozofiji i njenim sadržajima. Ako se vratimo na Dekarta, on je u

OGLEDALO

svom delu "Rasprava o metodi" izneo metod koji nas je uveo iz sholastičkog u renesansni naučni način razmišljanja. Taj skeptičko-kritički način razmišljanja je put kojim se ide do istine. Uticajem medija, pre svega interneta, u mnoštvu instrumentalizovanih informacija izgubila se potreba za ovakvim pristupom, kreira se stvarnost u kojoj se stvari prihvataju u fazi eksperimenata, čitavi narodi postaju zamorčići, a teritorije poligoni za masovne eksperimente moćnih kompanija, grupa i pojedinaca. Sve vreme mi odzvanjaju Kišove reci: „Mi ne znamo odakle dolazimo, a još manje kuda idemo - od jednog ništavila drugom." Apsurd današnjice nas uvodi u to da upravo prvi saznavni čin - mislim, dakle, jesam - dovodi se u sumnju! Koliko nas uopšte postoji ako smo odustali od mišljenja, odnosno kako se onda „misli" to postojanje ako neko drugi „misli umesto tebe", i koliko ti tada zaista „jesi"?

Zorica Perović

profesor filozofije i sociologije
Zemunska gimnazija Beograd

БУЋЕЊЕ ФИЛМСКОГ ПРОЛЕЋА

Мартовски фестивал представља фасцинантну призму кроз коју се преламају историја филма, судбина земље у којој живимо и различита културна и политичка струјања која су обележила овај део света. Покушавам да обухватим ову скулптуру у времену, 66. година непрекидног, стрпљивог и упорног постојања, да пронађем заједничку нит, језгро идеје која је проткала многобројна издања, бескрај филмова, речи и мисли, интимних цртица и забелешки, осећаја и сећања, стваралачког набоја...

У вртоглавици утисака не успевам да јасно све разазнам, па се враћам оном очигледном. Фестивал без сумње одликује издржљивост (због које је неретко морао и да отрпи), и последња недеља марта током које се традиционално одржава! Ово је време које готово коинцидира са белом недељом, покладама, словенским празником укореењеном у паганском култу Сунца и обележавању доласка пролећа! На југу Косова и Метохије овај обичај зове се Прочка, и постоји у живом и узбудљивом облику. Велике лопте ватре које растерују зле духове, мноштво људи, славље и катарзични опроштај. И Мартовски фестивал видим на сличан начин, као место које окупља велику филмску породицу, доводи до усхићења и заноса, и великих ватрених филмова!

Филмски фестивали у свету постају места велике конкуренције, на оне најпрестижније стиже више хиљада пријава, цене пријављивања расту, процес одабира је суров, а они ретки који доспеју до врха добијају прилику да буду примећени и наставе свој пут до шире публике. У таквом свету, и продуценти и аутори често своје идеје већ у старту обликују према неком унапред претпостављеном програмском укусу и захтевима моменталног привлачења пажње. И зато - све важније, и све ређе постају другачије фестивалске идеје и приступи. И поред тога што се већина програма Мартовског фестивала састоји од такмичарских категорија, његову суштину видим пре у сабирању него у победничкој трци! Он са поносом окупља наше најбоље анимиране, кратке игране, експерименталне, документарне филмове и телевизијске форме и видео радове, без строгих захтева о премијери.

NACIONALNA TAKMIČARSKA SELEKCIJA /
ANIMIRANI FILM

U zoološkom vrtu / *In the Zoo*

2018. / 2 min

Produksijska kuća:

Škola za dizajn Beograd, Beogradski
Ogledalov srednjoškolski filmski festi-
val Srbije i regiona – BEOSEF, Dvorana
Kulturnog centra Beograd, Informaciono
društvo „Blagovest“

Režija:

grupa autora

Produkcija:

Marija Popivoda

Kontakt mejl:

marijapopa@yahoo.com

Film koji se svakako izdvaja svojom
složenom izradom, brojnim i maštovito
iscrtanim prizorima koji neočekivano
izrastaju jedan iz drugog, praćeni
podjednako zanimljivom i neobičnom
zvučnom slikom.

*Van konkurencije

NACIONALNA TAKMIČARSKA SELEKCIJA /
KRATKI IGRANI FILM

Pravda za pile / *Justice for Chicken*

2018. / 6 minuta

Produksijska kuća:

ETŠ „Mihajlo Pupin“ Novi Sad, BEOSEF,
Informaciono društvo „Blagovest“

Režija:

Mihajlo Stefanović, Predrag Prole

Scenario:

Mihajlo Stefanović

Produkcija:

Vesna Prugić Mileusnić

Glume:

Luka Savanović, Filip Lukač

Kontakt mejl:

blagvest@yahoo.com

Duhovit i nepretenciozan film, čiji autori
očigledno poznaju žanrove i vešto barataju
očekivanjima publike. Osim toga, film je
istovremeno angažovan i prijemčiv, što nije
zanemarljivo kada se radi o ovako mladim
autorima.

*Van konkurencije

Фотографија из каталога 66. Мартовског фестивала

ОГЛЕДАЛО

Мартовски фестивал видим, коначно, и као драгоцену место оспојења аутентичних стваралачких набоја, речима једног од вишеструких победника Фестивала Лордана Зафрановића, који ће баш на овом издању приказати свој стоти филм: „Завршени филм ћелује на гледаоца оноликим интензитетом колико је унутарње енергије аутор успио утиснути на филмску врпцу, пројигирати у кадрове као свој персонални набој...”

Соња Ђекић

уметничка директорка
Мартовског фестивала Београд

(Текст преузет из каталога
66. Мартовског фестивала)

THE AWAKENING OF THE FILM SPRINGTIME

The Belgrade Documentary and Short Film Festival is a fascinating prism refracting the history of film, the fate of our country as well as different cultural and political streams leaving their marks on this part of the world. I'm trying to get a grasp on this sculpture in time, 66 year-long persistent, tireless existence - and one common thread, the core idea that kept on living through Festival's many editions, films, words and thoughts, private sketches and notes, feelings and memories, creative force...

I cannot see clearly through this vortex of impressions, therefore I return to the obvious. The main feature of the Festival is its durability (forcing it to suffer on many occasions) and the last week of March! This period almost coincides with the Octave of Easter, the Great Lent carnival, ancient Slav feast marking the beginning of spring! In Southern parts of Kosovo and Metohija, this custom is called Pročka, and it manifests itself in an exciting and colourful way. Great balls of fire chase the evil spirits away, a crowd of people, celebration and a cathartic farewell. I see the Belgrade Documentary and Short Film Festival as something similar, a place where the large film community gets together, a place of excitement, rapture and great films of fire! The Awakening of the Film Springtime Sonja Đekić, Belgrade Documentary and Short Film Festival Artistic Director All over the globe, film festivals are turning into a competitive race, the most prestigious ones receive thousands of entries, the entry fees go sky-high, the selection process is harsh and only the films that reach to the top get their chance to reach wider audiences. In such a world, the producers and filmmakers often tailor their projects in advance to suit such program preferences and grab instant attention. The result is a serious lack of different festival ideas and approaches. Despite the fact that the Belgrade Documentary and Short Film Festival mainly consists of competition program, but I look at it as a place where films get together, rather than compete for a prize! It is proud to present the best animated,

MIRROR

short, experimental, documentary films, as well as television forms and video works without strict opening date's requirements.

Finally, I see the Belgrade Documentary and Short Film Festival as a place of metaphysical display of authentic creative power, as multiple Festival winner Lordan Zafranović put it: 'Completed film affects the viewer with the force that corresponds to the amount of inner energy that the filmmaker managed to embed into the print, project the shots as his own personal power...'

Sonja Đekić

Belgrade Documentary and
Short Film Festival Artistic Director

BOLNA ISTINA O NAMA

Da li je moralno lajkati tuđu patnju? Etično, definirano kao ispravno od strane grupe, očito pokazuje da jeste. No, moralno i etično ne moraju biti istovjetni. Pisac ovih redova užasava se prodaje ljudske patnje, voajerizma, statističkih pokazatelja masovnog mišljenja i frenetičnog osjećanja mase koja se postavlja kao autoritativna figura. HBO-ov „ČERNOBIL”, najgledanija serija u 2019. godini, pokazuje stvarnu ljudsku patnju iz 1986. godine. Influenceri (da li ljudi zaista zarađuju hljeb od ovog zanimanja?) slikaju se polugoli ispred nuklearnih reaktora, u gradu duhova jednu radioaktivne jabuke i poziraju za selfije, kroz sve popularnije turističke ture po ovoj modernoj Sodomi i Gomori. Sva nerazumna i nelogična masovna histerija ukazuje na to da su nam etička mjerila veoma upitna i u ozbiljnoj krizi vrijednosti.

U 1997. godini izlazi „Titanic”, najgledaniji film svih vremena sa najvećom zaradom sve do premijere „Avatara”. I danas je na trećem mjestu filmova koji su zaradili najviše novaca ikad. Aukcijama predmeta sa ovog potonulog broda može se prehraniti neka mala država na godišnjem nivou. Potreba za saučesništvom i razumijevanjem, a u nekim slučajevima i uživanjem, u tuđoj patnji je svojstvena samo čovjeku. Strah, neizvjesnost, napetost i iščekivanje dobro su poznati alati žanrova filma katastrofe i trilera. Kada se ovome doda začim istinitog događaja, dobije se pun producerski pogodak. No, mnogo je filmova koji opisuju katastrofe i istinite događaje. Samo u rukama pravih majstora filmskog zanata ovi alati dobijaju istinsku dimenziju umjetnosti, i estetsko-katarzični efekat na publiku. „Titanic”, za razliku od „Chernobyla”, ima mnogo dužu vremensku distancu, a time i više teorija zavjere ili znatiželje u odgovoru na pitanje: Šta se stvarno desilo? Također, „Titanic” nema kritičnu masu živućih ljudskih sjećanja. O Chernobyllu je sve već trebalo biti poznato. Eksplodirao nuklearni reaktor. Ljudi evakuirani. Područje kontaminirano. Posljedice zračenja ogromne. I šta je u ovim, veoma poznatim okolnostima, toliko zanimljivo da se od toga pravi serija i turistička atrakcija?

Serije kao filmska umjetnost

S već izgrađenim stavom i osjećanjem: „E da vidim oko čega se digla tolika prašina”, kršeći moralne principe, oslanjajući se na etiku i profesionalnost bavljenja filmskom kritikom, za nepunih dva dana izgledala

sam seriju „Chernobyl”. U nastavku teksta biće spojlera, jer sa posljednjim kadrom, uprkos svim gore izrečenim stavovima i veoma negativnom osjećanju prilikom pristupanja gledanja ovoj ljudskoj patnji, koja je uzrokovana ljudskom greškom i nadmenošću, mogu sa sigurnošću zaključiti: serija je odlična i sa razlogom je svrstana u najbolje serije svih vremena.

Već je odavno poznato da se po dozu adrenalina ide u kino. Tamo nas čekaju superheroji i specijalni efekti. Distrakcija i zabava. Serije u 21. vijeku dominantno preuzimaju estetske funkcije filmske umjetnosti, ili drugim riječima: ukoliko želite pogledati nešto što će vas navesti na razmišljanje, kroz šta ćete nešto novo naučiti i u čemu ćete moći da dostignete katarzu i transcendentnost filma, obratite se TV-u. Dobri glumci, izvrsna priča, odlična scenografija, kostimi, vizuelni efekti, briljantni pisci i reditelji, jaka produkcija - to karakteriše serijale na HBO-u ili Netflixu, vodećim produkcijskim i distributerskim filmskim lancima. Ove karakteristike ima „Chernobyl”. Ali nije to u istom rangju na kakav smo navikli, kao na primjer: „Breaking Bad”, „Stranger Things”, „True Detective” ili „Game of Thrones”.

U seriji „Chernobyl” gluma je na zavidnom nivou. Pored tri popularna glumca, i ostali su u prosjeku napravili svoje uloge. Vizuelni identitet, dizajn seta i kostima je najveće mjerilo atmosfere cjelokupne serije. Iako na mjestima pomalo pretjeran, pogotovo u smislu rekvizite i scenografskih elemenata, poput oljuštenog laka na prozorima ili kreča koji se raspada po zidu (treba imati na umu da je u to vrijeme namještaj i sve ostalo bilo novo), set dizajn u ovoj seriji najviše doprinosi njenom glavnom estetskom bogatstvu - atmosferi. Izuzetno dobro izrežirana u smislu odabira rakursa i kadrova, uspostavljanja dinamike priče i napetosti, te predstavljanja nevidljivog straha, serija obiluje sjajnim i nezaboravnim kadrovima, poput kadra izlivanja betona preko kovčega ili krupnog plana bake koja muze kravu dok kroz svoj monolog predstavlja tegobnu i krvavu historiju Cherobylske regije. Spoj dokumentarističkog i fiktivnog izuzetno uznemirava, kao u kadru odjeće vatrogasaca koja je još uvijek ozračena u Pripyatu i nakon tri decenije. Elementi i alati bilo kojeg filma treba da tvore organski spoj koji sam funkcioniira. Zupčanici ovog stroja sa kojim se pravi nuklearna hormonalna reakcija kod publike, treba da se poklope na takav način, da emocija transcendiru u obliku ideje i stava. U Chernobylu to se uklopilo dramaturgijom, koja je najvažnija karika u povezivanju ove tragične priče. Zbog tačnog odabira narativnog toka priče, dinamike retrospektivne montaže, serija je uspješla da Surioovski transcendiru emociju i poruku.

Identifikacija u krhkosti

Nevidljivost smrti i smrtnost ljudskog bića su ono što je reditelj uspio da kroz izuzetno jednostavnu priču i još jednostavniji izbor kadrova, po zanatskom šablonu perspektive, kompozicije i montaži, prenese na takav način da se atmosfera strave predstavi na ogoljeni i sirovi način. Nije raspadanje ljudskog tijela, kao posljedica radijacije, ono što uznemirava, već je to nevidljivost smrtnosti, nemoć čovjeka pred nepoznatim i njegovo neznanje o stvarnosti, pa makar ona bila i naučno poznata. Thanatos je ono što je atmosferom ovog filmskog djela uspjelo da ovlada i prekorači granice, tako da transcendiraju na nivo osjećanja zajedništva. Ljudi su smrtni. A užasavajuća priča Chernobyla pokazuje nam da smo jednako ranjivi kao ljudska bića, da smo ništavni i nebitni. I to pred nečim nevidljivim. Fenomen nevidljive prijetnje i konačnosti smrti nije potenciran, što je odličan rediteljski izbor, već sam izlazi kao osjećanje jeze i poniznosti. Koliko je ljudsko biće nadmeno i u neznanju?

Cijela priča, naravno ima arhetipski korijen, a radi se o Sodomi i Gomori. Koliko Sodoma i koliko Gomora će se desiti zbog pogrešnih dizajna i ljudskih umišljenosti? Serija također na izuzetno simplificiran, ali naučno precizan način objašnjava rad i dizajn nuklearnog reaktora, fiziju i elemente koji učestvuju u pretvaranju nuklearne u električnu energiju. Prisustvo uranijuma, grafita, bora i vode, objašnjeno je na razumljiv način, kako bi cjelokupna ozbiljnost situacije bila jasnija. Da ruski heroji (obični ljudi - naučnici, radnici, vojnici, rudari) nisu kopali tunele, zavrtali vodu, gasili vatru, kupili ozračeni grafit sa krova, razmjere katastrofe bile bi mnogo gore nego što jesu. A već, i još uvijek su izuzetno velike.

Aristotel u stvarnosti

Gluma, režija, scenografija i dramaturgija mozaičkog i retrospektivnog narativnog toka sklopljene su u takvu cjelinu koja zrači osjećanjem nemoći i sažaljenja nad patnjom ne samo ljudi, životinja ili zemlje već prazninom koju na ovom planetu za sobom ostavlja čovjek - razarač prirodne ljepote i sklada. Pogrešan dizajn mašine, par političara koji žele pojeftiniti stvari, ogroman zasljepljujući patriotizam i odbijanje priznanja nemoći i greške, te jedna mala ljudska ambicija i ters čovjek, mogu u kombinaciji napraviti ogromnu i zastrašujuću tragediju za cijelu planetu. Nije samo Chernobyl kao fenomen, koji je u seriji brutalno razjašnjen, bez imalo uvijanja ili političkog dodvoravanja, kroz precizne mentalne sklopove iz 80-ih prošlog stoljeća, katastrofa i patnja koju je prouzrokovao, to što emotivno i mentalno pogađa u seriji. Uspjeh, i ono što je svrstava u neka od najboljih djela filmske umjetnosti, jeste

osjećanje i atmosfera ljudske naivnosti i ponosa, koji mogu dovesti do stravičnih posljedica.

Svi navedeni elementi uklapaju se precizno u Aristotelovu analizu žanra tragedije iz njegove „Poetike”, proizvodeći identifikaciju sa onim koji nezasluženo pati i srlja u vlastitu propast. Upravo to je stvarna vrijednost ove serije u filmskoj umjetnosti. Osjećaj katarzične gorčine, zbog preciznog spoja svih produkcijskih elemenata, kroz saznanje o smrtnosti i krhkosti ljudskog bića, izaziva divljenje prema herojima-žrtvama i identifikaciju, i to u takvoj mjeri, da se zapitamo: „Šta je to što danas ne vidimo, a što nas vodi u propast? Šta je to što ne znamo, a što nas uništava? Šta je to čega nismo svjesni, a što će nas dovesti do katastrofe i patnje?”

Filmovi poput „Before the Flood”, „Food Inc.” ili „True Cost” ukazuju na naše bezobzirno uništavanje planete i na globalno zagrijavanje. Danas mu ne pridajemo značaj, a to podsjeća na slučaj njemačkog robota koji je baždaren na 2.000 rendgena i političku manipulaciju zbog koje će bioroboti (potrošna roba za moćnike na vlasti) obaviti posao spašavanja svijeta od još veće katastrofe. I to katastrofe koju su uzrokovali nestručni i podobni politički kadrovi, čija je etika za tuđu patnju očito imala široke mjerne vrijednosti. Stoga seriju treba lajkati, kako bi se odala počast biorobotu - običnom čovjeku koji je herojskom odlučnošću, hrabrošću i veličinom svog djela zadužio cijelu planetu.

Isto je kada udarimo u prirodnu pojavu kakva je ledenjak zbog ljudske sujete, kao kada nevidljiva radijacija uništi sve zbog nevidljivih političkih podobnika i poslušnika. Da li zbog svojih iskrivljenih etičkih normi danas nesvjesno srljamo u još veće Sodome i Gomore? Serija „Chernobyl” opominje i straši. I treba da zastraši. Jer je ljudsko biće sa svojom okrutnošću i egocentrizmom zaista strašna pojava na ovoj krhkoj i lijepoj planeti.

Dr Lejla Panjeta
profesor iz oblasti filmskih
i kulturoloških studija Sarajevo
www.oslobodjenje.ba

ΟΓΛΕΔΑΛΟ
